127

3967-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ЛАТИШЕВА ТАМАРА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 373.5.016:[78:37.015.31](043.3)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

13.00.02 - теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

11806
НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор **ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна**, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Інститут мистецтв, професор кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор **СЕГЕДА Наталя Анатоліївна,** Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти, завідувач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії;

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **МАСОЛ Людмила Михайлівна,** Національна академія педагогічних наук України, Інститут проблем виховання, провідний науковий співробітник лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти.

Захист відбудеться 13 травня 2015 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ - 30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 10 квітня 2015 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради **Л.І. Паньків**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна система освіти знаходиться у стадії реформування і відображає розмаїття змісту навчання, форм його організації та методів здійснення. Перед середньою ланкою освіти постають завдання формування у школярів творчої культурної особистості, яка здатна досягти вершин власного становлення, загальної ерудованості відповідно вимогам світового рівня. Це обумовлює ставлення до музичної культури як до галузі мистецтва, здатної позитивно впливати на розкриття інтелектуально-творчого потенціалу особистості учня, виявлення творчої самостійності у навчанні та майбутній практичній діяльності.

Сучасна педагогічна наука спрямована на винайдення нових перспективних рішень на шляху забезпечення школярів системою творчих заходів активного музичного впливу на формування інтелектуально-творчої активності учнів 5-7 класів, поглиблення їх освіченості, усвідомлення ними наявності в музиці глибоких смислів, змістових образно-емоційних характеристик, заповнення їх особистісного духовного простору шедеврами високого музичного мистецтва.

Гуманістичні філософські та антропологічні ідеї щодо формування духовного потенціалу, особистісних цінностей, самовдосконалення відображені в наукових працях Н. Лосського, А. Лосєва, О. Олексюк, В. Соловйова та розглядаються вченими як синтез людської життєдіяльності, духовної *рефлексії, освітньої та творчої активності.*

Творча активність особистості учня об'єднується основною ідеєю неподільності сприйняття її як психологічної якості і результативної практичної творчої діяльності. В ній великого значення набуває збільшення питомої ваги розумових функцій школяра, його інтелектуальної активності, в т. ч. у процесі спілкування з музичним мистецтвом, усвідомлення логіки поєднання двох проявів людського потенціалу у діалектичному взаємозв'язку: інтелекту та почуттів (С. Гончаренко, М. Ярмаченко) як таких, що виникають у процесі навчально-пізнавальної діяльності школяра та нею обумовлені.

Аналіз і узагальнення наукової літератури вітчизняних та зарубіжних вчених дав можливість усвідомити зміст поняття «творча активність», проблему формування творчої активності та узагальнити існуючі теоретичні положення. Психолого-педагогічну проблему творчості розкрито у працях В. Андреєва, Д. Богоявленської, Л. Виготського, Н. Гузій, В. Давидова, І. Лернера, В. Моляко, О. Савченко. Вчені підкреслюють прояв творчої активності особи (І. Кучерявий, О. Клепіков), акцентують на її здібності виконувати адаптивні функції, створювати гнучку та водночас стійку рівновагу у власних діях; надають визначення інтелекту (В. Віноградов, І. Зязюн, Ю. Канигін, Ж. Піаже, Ю. Яковенко), в яких подається і розуміння його застосування у творчій діяльності особи. Творча активність розглядається у наукових роботах як якість особистості (Б. Ананьєв, В. Лозова, А. Матюшкін); її творча діяльність (Л. Виготський, А. Люблінська, С. Рубінштейн) і особлива потребово-емоційна сфера (Л. Божович, О. Рудницька, О. Олексюк).

Виявлено посилення уваги вчених до проблеми поглиблення змісту та якості музичного навчання, застосування музики у різних навчальних галузях і змісті різних предметів, вивчення навіть фізіологічних реакцій головного мозку на музику. Усвідомленню значення музичного навчання для особи приділялась значна увага іноземними вченими: Жан-Марк Ідлайн, Норман Уэйнбергер, Е.Г. Панаіотіді Aniruddh D. Patel, Jon S. Bakin, Christo Pantev, Thomas M. McKenna, Ray Dolan та іншими.

Виникнення творчої активності за умов зацікавленості учнів у навчанні як смислової складової знайшли відображення у працях С. Архангельського, А. Здравомислова, А. Голомштока, Є. Істратова, Т. Калініної, А. Мордовської, Г. Щукіної, С. Ярушевої. Вчені розглядають дану категорію в аспекті активної розумової діяльності (Л. Божович, М. Данілов, М. Скаткін та ін.); як синтетичне утворення, що включає інтелектуальні, емоційні, вольові фактори (М. Бєляєв, А. Волостнікова, Т. Єрофеєва, А. Ковальов, В. Мясищев, С. Рубінштейн та ін.); у зв'язку з виборчою спрямованістю особистості (А. Матюшкин, Н. Постнікова, Г. Щукіна та ін.); як вираження потреби індивіда (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв та ін.); у контексті розвитку мотивації особистості (Ю. Кулюткін, А. Маркова, Н. Морозова).

Проблема становлення музичної освіти та виховання школярів була предметом вивчення Б. Голешевича, Д. Кабалевського, Й. Кевішаса, Г. Падалки, М. Красильнікова, Л. Паньків, Л. Школяр, В. Усачева та у дослідженнях вчених, які зосереджувались на розкритті особливостей викладання музики в школі: К. Завалко, Л. Коваль, О. Лобової, С. Миколінської, О. Ростовського, Т. Турчин, О. Хижної, Л. Хлебнікової та інших.

Створення необхідних педагогічних умов творчого навчання музики на уроках у ЗОШ здатні забезпечити розкриття інтелектуально-творчої активності підлітків як особистісної психологічної якості та надати можливість у створювати продукти творчості, пов'язані з музичною діяльністю.

Разом з тим, педагогічна теорія і практика потребує подальшого розвитку способів розкриття креативного потенціалу школярів, цілеспрямованого оволодіння відповідними методами самоосвіти й самовиховання; розвитку та застосуванню на практиці результатів творчого мислення, уяви й інтуїції, здатності до швидкої орієнтації в реальних освітніх умовах, які виникають у процесі опанування музичних явищ; створення відповідної методики формування творчої активності учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва.

З огляду на представлені положення актуалізується ідея формування творчої активності школярів 5-7 класів ЗОШ, а недостатнє методичне забезпечення потребує надання спеціальної методики, яка б надавала учителям музичного мистецтва практичних шляхів досягнення цієї мети.

У ході дослідження було виявлено деякі *суперечності* між: поширенням комп'ютеризації та суцільної інформатизації в сучасному суспільстві та відсутністю мотивації щодо активного творчого застосування цих здобутків на уроках музичного мистецтва; потребою підлітків у самовираженні та

відсутністю конкретної спрямованості на активну музично-творчу діяльність на уроках музичного мистецтв; існуючим розумінням молоддю особливого статусу креативного мислення та відсутністю в межах традиційних програм з музичного мистецтва реальної можливості його застосування. Зазначені думки й виявлені суперечності потребують розв'язання та зумовлюють вибір теми: **«Формування творчої активності учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація входить до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і складає частину комплексного дослідження «Музична освіта, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх навчальних закладів: теорія, історія, методика».

Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 6 від 30 січня 2014 року) та Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29 квітня 2014 року).

Мета дослідження полягає в розробці, науково-теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики ефективного формування в учнів 5-7 класів творчої активності в процесі музичного навчання.

Об'єкт дослідження – процес музичного навчання учнів підліткового віку середніх загальноосвітніх закладів.

Предмет дослідження – методика формування творчої активності учнів 5-7 класів ЗОШ на уроках музичного мистецтва.

Відповідно до мети, об'єкта і предмета дослідження були визначені наступні ***завдання***:

1. Розкрити сутність і структуру поняття «творча активність підлітків» на основі аналізу стану розробленості досліджуваної проблеми.
2. Виявити психологічні особливості формування творчої активності в учнів 5-7 класів.
3. Теоретично обґрунтувати модель формування творчої активності підлітків, встановити критерії оцінювання сформованості досліджуваного феномену.
4. Розробити методику забезпечення поетапного формування творчої активності учнів 5-7 класів.
5. Перевірити ефективність результатів дослідно-експериментальної роботи статистичними методами.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять:

- концептуальні положення філософії освіти (В. Андрущенко, Г. Мєднікова), методології та теорії національної освітньої стратегії (І. Бех, Л. Масол, О. Сухомлинська, В. Шульгіна);
- психологічні та педагогічні засади розвитку творчої активності (Ю. Бабанський, А. Дусавицький, Е. Лисенко, М. Махмутов, А. Маркова,

Н. Тализіна, Д. Ельконін та ін.); у контексті активної розумової діяльності (Л. Божович, М. Данілов, М. Скаткін та ін.); як синтетичне утворення, що включає в себе інтелектуальні, емоційні, вольові фактори (М. Бєляєв, А. Волостнікова, Т. Єрофеєва, А. Ковальов, В. Мясищев, С. Рубінштейн та ін.); окремі напрями розвитку особистості (А. Матюшкин, Н. Постнікова, Г. Щукіна, Д. Юник та ін.); як вираження потреби індивіда (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв та ін.); у контексті розвитку мотиваційної сфери особи (Ю. Кулюткін, А. Маркова, Н. Морозова); теоретичні положення з проблем музичної освіти середньої та вищої ланки: Н. Гуральник, А. Козир, О. Михайличенко, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Сегеда, О. Щолокова, Д. Юник.

У ході дослідження застосовано наступні **методи**:

- *теоретичні*: якісний і кількісний аналіз та узагальнення висновків історико-теоретичної, педагогічної та методичної літератури для обґрунтування категоріального апарату; розкриття змісту та спрямування творчої активності учнів; моделювання для створення теоретичної бази дослідження, систематизації педагогічного досвіду;

- *експериментально-емпіричні*: педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, тестування, педагогічний експеримент, експертна оцінка результатів практичної роботи для перевірки ефективності запропонованої методики;

- *статистичні*: підрахунки та аналіз результатів дослідження для перевірки та забезпечення його вірогідності, методи математичної статистики.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що *вперше:*

- визначено сутність та зміст поняття «творча активність підлітків» у контексті їх музично-навчальної діяльності;
- запропоновано діагностично-методичний комплекс для підвищення ефективності експериментальної роботи;
- визначено компонентну структуру творчої активності підлітків з урахуванням відповідних вікових психологічних особливостей;
- розроблено критерії, показники оцінки й рівні сформованості означеного феномену.
- розроблено методику формування творчої активності як особистісної якості та прояву діяльності учнів 5-7 класів на основі обґрунтування відповідних науково-теоретичних підходів, педагогічних принципів та педагогічних умов;

уточнено та *конкретизовано* зміст поняття «творча активність» та шляхи її формування у підлітків в умовах навчання на уроках музичного мистецтва;

подальшого розвитку набули напрями творчої діяльності підлітків; зміст музичних знань, умінь та навичок; застосування знань з музики як загальнонаукового фѐномена, досвід спілкування з творами музичного мистецтва.

Практичне значення дослідження полягає у реалізації формування творчої активності учнів підліткового віку за відповідною авторською методикою; розробці спільного методичного ресурсу музичного навчання для використання фахівцями мистецької галузі; застосуванні винайдених

інноваційних методів створення музичних композицій на уроках музики ЗОШ створення навчального посібника «Music in English»; удосконаленні матеріально-технічного забезпечення навчального процесу на уроках музичного мистецтва ЗОШ с. Грушів за рахунок застосування комп'ютерного обладнання та відповідного програмного забезпечення, обміну досвідом та проведенні спільних уроків музичного мистецтва.

Результати дисертаційного дослідження ***впроваджено*** у навчально-виховний процес ЗОШ 1-2 ст. с. Грушів Миронівського р-ну Київської області (довідка № 168 від 06.11.2014 р.); Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (довідка № 2295 від 16.12.2014 р.); Технічного ліцею Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (довідка № 231 від 22.12.2014 р.).

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні теоретичні положення, результати дослідження обговорювались та здобули схвальну оцінку на Міжнародних та Всеукраїнських конференціях: «Музична культура і освіта Буковини у європейському вимірі» (до 80-річчя від дня народження засновника кафедри музики, народного артиста України, професора Андрія Кушніренка (м. Чернівці, 2013 р.); Ш Міжнародна науково-практична конференція: «Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: інтеркультурний вимір» (м. Суми, 2013 р); Міжнародна науково-методична конференція «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (м. Київ, 2014 р.); XI Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О.П. Рудницької «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей» та XII Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О.П. Рудницької «Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії» (Київ, 2013, 2014 рр.); Міжнародна науково-практична конференція «Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи» (Мелітополь, 2013 р.); Міжнародна наукова конференція «Мистецька освіта: від спадкоємності епох до новітніх технологій» (м. Мелітополь 2014 р.); Всеукраїнська науково-методична конференція-семінар «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014 р.); Всеукраїнська науково-методична конференція-семінар: «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (м. Київ, 2014 р.). Матеріали дослідження обговорювались на засіданнях кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв НПУ ім. М.П. Драгоманова. Окремі положення розкриті в наукових доповідях на конференціях НПУ ім. М.П. Драгоманова, впроваджені у викладання навчальних предметів (музика, художня культура, іноземна англійська мова, географія, фізика) Технічного ліцею (НТТУ КПІ, 2012-2014 рр.) та уроках музики географії СШ с. Грушів Миронівського району Київської області та інших міст України.

Публікації. Основні теоретичні положення, його результати та висновки відображено у 18 наукових працях (17 одноосібних, 1 у співавторстві), з них: 6 статей у фахових виданнях та 1 у міжнародному виданні.

Структура дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури

(244 найменування, з них 16 – іноземними мовами, 15 – електронний ресурс). Загальний обсяг тексту дисертації – 256 сторінок, з них основного тексту – 172 сторінки. Робота містить 9 таблиць, 14 рисунків, що разом із додатками становить 59 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** розкрито загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито методологічні основи дослідження; показано наукову новизну та практичне значення; наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дисертаційного дослідження.

У першому розділі – «*Науково-теоретичні засади дослідження проблеми творчої активності*» –подано категоріальний апарат, визначено поняття «творча активність підлітків» та узгоджено його зміст з психологічними особливостями підліткового віку, винайдено відповідні шляхи педагогічного втручання у формування творчої активності школярів підліткового віку у процесі навчання музики та розширити її застосування в інших шкільних предметах.

Концепія дослідження полягає у ствердженні єдності творчої активності як основної особистісної психологічної якості учня та діяльної складової, що зумовлює результативність творчої практики. З'ясовано, що великого значення набуває збільшення питомої ваги розумових функцій, у т. ч. у процесі спілкування підлітків з музичним мистецтвом.

Усвідомлено логіку поєднання двох проявів людського потенціалу у діалектичному взаємозв'язку: інтелекту та почуттів (С. Гончаренко, М. Ярмаченко) як таких, що виникають у процесі навчально-пізнавальної діяльності школяра та нею обумовлений. Психолого-педагогічну проблему творчості розглянуто у роботах В. Андреєва, Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Давидова, І. Лернера, В. Моляко, С. Сисоєвої. Наукове уявлення про творчу активність особи (І. Кучерявий, О. Клепіков) закцентовано на здібності виконувати нею адаптивні функції, створювати гнучку та водночас стійку рівновагу у власних діях; надано декілька визначень інтелекту (В. Віноградов, С. Гончаренко, І. Зязюн, Ю. Канигін, Ж. Піаже, Ю. Яковенко), в яких подається розуміння його застосування у творчій діяльності особи. Творча активність відображена у наукових роботах як психологічна якість (Б. Ананьєв, В. Лозова, А. Матюшкін), творча діяльність (Л. Виготський, А. Люблінська, С. Рубінштейн) та як особлива потреба особистості (Л. Божович, О. Рудницька, О. Олексюк). Творчість виявлена найскладнішим видом діяльності людини, яка завжди оригінальна, у генетичному сенсі є створенням нових корисних комбінацій з відомих елементів, схем та алгоритмів, що характеризує її як *творчу* особистість.

З'ясовано, що творча активність виникає за умов зацікавленості учнів у навчанні, проявах креативності. Різні аспекти розвитку інтересу до навчання (як

смислової складової творчої активності) знайшли відображення у працях Б. Ананьєва, С. Архангельського, А. Здравомислова, А. Голомштока, Є. Істратова, Т. Калініної, А. Мордовської, Г. Щукіної, С. Ярушевої. Ця категорія розглядається вченими як активна розумова діяльність (Л. Божович, М. Данілов, М. Скаткін та ін.); як синтетичне утворення, що містить інтелектуальні, емоційні, вольові фактори (М. Бєляєв, А. Волостнікова, Т. Єрофеєва, А. Ковальов, В. Мясищев, С. Рубінштейн); у зв'язку з виборчою спрямованістю особистості (А. Матюшкин, Н. Постнікова.); як вираження потреби індивіда (Б. Ананьєв, Л. Божович, О. Леонтьєв та ін.); у контексті розвитку мотивації особистості (Ю. Кулюткін, А. Маркова, Н. Морозова).

Спеціальна увага щодо становлення музичної культури школярів (Й. Кевішас, О. Лобова) і музичної освіти школярів (Б. Голешевич, Д. Кабалевський, Л. Школяр) зосереджена на розкритті особливостей різних методик викладання музики в школі, актуалізували розуміння творчого вирішення проблеми музичного навчання школярів (К. Завалко, Л. Коваль, О. Лобова, О. Ростовський, О. Хижна, Л. Хлебнікова).

У ході дослідження виявлено теоретичні положення психології про особливості кожного віку людини, що безпосередньо впливають на її діяльність, які засвідчили, що інтелектуальна діяльність не має вікових меж, тому музиканти зберігають свій творчий потенціал до кінця життя (Б. Ананьєв, Т. Карсаєвська, В. Прокофьєва, П. Якобсон). Підлітковий вік школярів, процес їх учіння (темп засвоєння знань, ступінь самостійності, активність сприйняття нового матеріалу, творчий підхід до опанування знаннями) залежить від основних психологічних характеристик учнів 5-7 класів, так званого «підліткового комплексу» (активності, ініціативності, допитливості у пізнанні, інтерес, потреби у колективній діяльності та спілкуванні).

Аналіз наукової літератури вітчизняних та зарубіжних вчених дав можливість усвідомити зміст поняття «творча активність», проблему її формування, узагальнити існуючі теоретичні положення та запропонувати власне тлумачення ***творчої активності підлітків*** як ***динамічного діяльного феномена творчої особистості підлітка, здатного на музично-афективні реакції, який презентує власні інтелектуально-творчі потенційні можливості у переважно колегіальній комунікації з однолітками з метою створення оригінальних музичних продуктів або придбання нових музичних знань і вражень.***

У другому розділі – *«Теоретико-методичні засади формування творчої активності учнів 5-7-класів»* – представлено педагогічні парадигми, науково-теоретичні підходи, принципи, педагогічні умови, розроблено та представлено критерії оцінки визначень відповідних рівнів сформованості творчої активності підлітків та їх показники.

Виокремлено *фактори* впливу на формування творчої активності підлітків, а саме: особливості підліткового віку, існуючі у досвіді підлітків спонукальні мотиви та інтелектуально-творчий потенціал, вмотивовану дієвість індивіда, потребу у самостійності та здатність до її реалізації (більш продуктивна під позитивним педагогічним впливом), індивідуалізація

отриманих результатів творчості та відповідні прояви поведінки (нестандартність прийомів діяльності, активна рефлексія, конструктивність у власних поведінкових змінах, посилення бажання презентувати продукти своєї творчої праці).

Представлено основні *педагогічні парадигми*, а саме: андрогогічна, комунікативна, аксіологічна, критично-креативна, особистісна (емоційно-вольова); *науково-теоретичні підходи*: культурно-досвідний, особистісно орієнтований, психо-фізіологічної відповідності, когнітивно-емоційний, діяльнісний. Було виокремлено загальнонаукові принципи : культуровідповідності, людиновідповідності, нормовідповідності, а також представлені спеціальні *принципи*: концентричності, варіативності, індивідуалізації, самостійної пошукової домінанти, колегіальності, співробітництва, активізації власної ініціативи.

На основі обґрунтування теоретичних основ дослідження розроблена *структура* творчої активності учнів 5-7- класів, яка складається з п'яти ***компонентів*** : *мотиваційно-вікового, комунікативного, музично-афективного, інтелектуально-творчого* і *предметно-результативного*.

Виокремлені компоненти структури означеного феномену у процесі формування визначались розробленими відповідними до них *критеріями* та їх показниками. **Мотиваційно-віковий** компонент оцінювався ***критерієм – прояв музично-творчої активності*** з показниками: *ступінь прояву лідерства у музичній діяльності*; *міра потреби розуміння музики*. **Музично-афективний** компонент оцінювався ***критерієм – інтерес до музичної творчості***, за яким оцінювалась якість отримання нових музичних переживань від невідомих раніше музичних вражень, і схарактеризований показниками: *особливості музичних вподобань*; *міра емоційно-чуттєвого відгуку* на прослухану музику. **Інтелектуально-творчому** компоненту відповідали ***критерії : а) включення інтелектуальної діяльності*** з показником: *обсяг музичних знань* (теоретичних з музичної освіти, понять щодо звукових процесів у природі); б) ***потреба у створенні нового*** з показником : *міра новітності запропонованих рішень*. **Комунікативному** компоненту встановлені ***критерії : а) потреба у обміні знаннями*** з показниками : *міра участі у повідомленні іншим власних знаннєвих напрацювань, ступінь активності у винайденні нових фактів з музичної культури, міра здатності сприймати результати пошуку нового* іншими; **б) *потреба у колективній творчій праці*** з показником: *міра участі у колективній творчій праці*. **Продуктивно-результативний** компонент оцінювався ***критерієм – наявність результату творчих дій*** з показниками: *міра активності у створенні нових продуктів* творчості; *якість результату творчої діяльності*.

Для досягнення основної мети дослідження, створено відповідні **педагогічні умови**: розширення спектру когнітивних процесів (застосування міжпредметних понять та категорій стосовно музичних смислів, підключення мисленнєвих процесів під час слухання непрограмної музики, написання віршів, інших продуктів творчості після отримання музичних вражень); розширення видів творчої діяльності (організація свят-вітань, театралізація

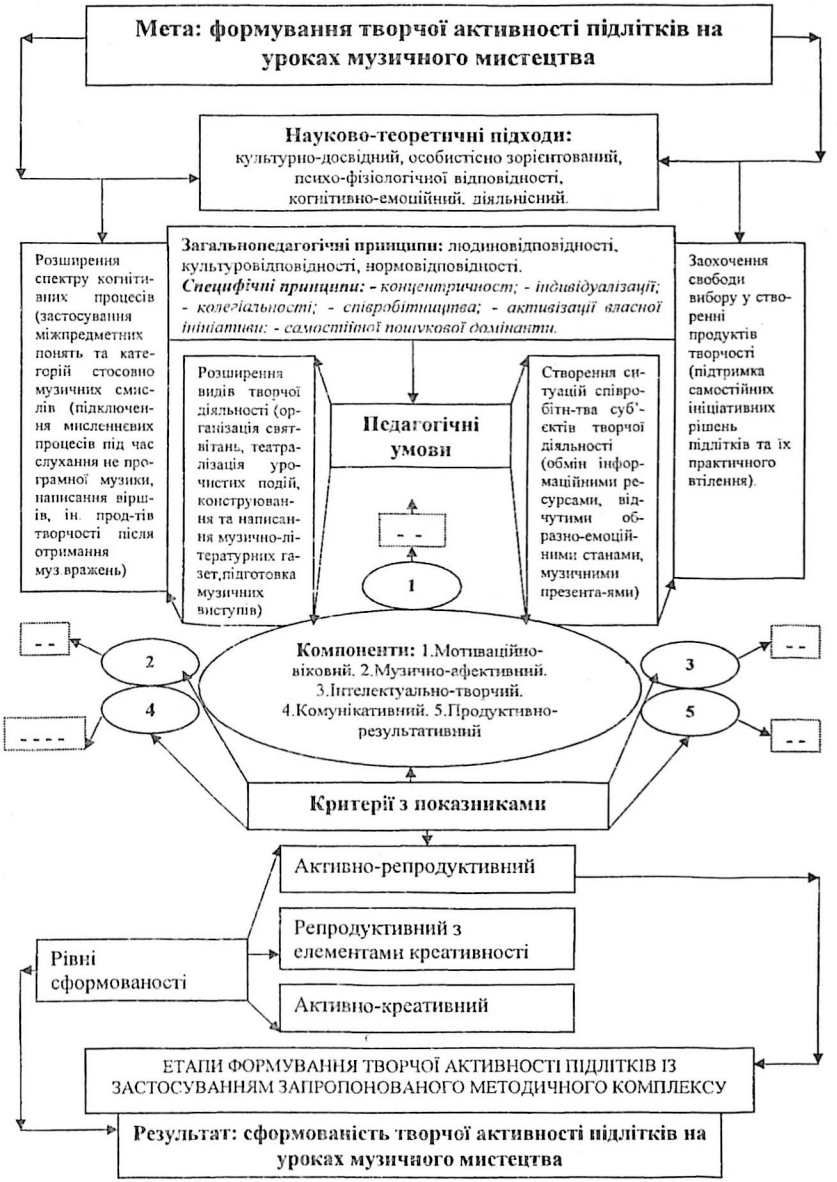

Рис.1. Модель формування творчої активності підлітків

урочистих подій, конструювання та написання музично-літературних газет, підготовка музичних виступів); створення ситуацій співробітництва суб'єктів творчої діяльності (обмін інформаційними ресурсами, відчутими образно-емоційними станами, музичними презентаціями); заохочення свободи вибору у створенні продуктів творчості (підтримка самостійних ініціативних рішень підлітків та їх практичного втілення).

У третьому розділі – «*Дослідно-експериментальна перевірка ефективності впровадження методики формування творчої активності учнів 5-7 класів*» – перевірено експериментальним шляхом стан сформованості творчої активності підлітків; визначено етапи її формування та проаналізовано результати впровадження організаційно-методичної системи. Засобами математичної статистики здійснено перевірку достовірності отриманих результатів і статистичну обробку даних, структуровано їх у відпвідних таблицях результатів, рисунках, діаграмах.

З метою визначення стану проблеми у результаті діагностичних заходів щодо сформованості компонентів творчої активності підлітків було встановлено значну перевагу (у сумі) низького та середнього рівнів (80,7 %). Виходячи з цього спроектовано відповідну модель організаційно-методичної системи для підвищення ефективності означеного напряму роботи.

Діагностичний зріз дав можливість визначити по всіх компонентах відповідні якісні характеристики стосовно сформованості творчої активності учнів 5-7 класів. Також підлітки (з урахуванням психологічних та соціальних потреб свого віку) в цілому позитивно відносяться до музичного мистецтва, музика супроводжує їх у різних життєвих ситуаціях, але більше для розваг і відпочинку, сфера її застосування збіднена; спостерігалась *мотивація* підлітків щодо спілкування з музичним мистецтвом, але ними проявлено недостатнє розуміння ними природи музичного звучання, обмеженість знань з музичної культури, слабке опанування музичних творів і занадто рідке використання знань і умінь з музичної грамоти у повсякденному спілкуванні із музикою.

Відзначено недостатню усвідомленість інформаційного навантаження музичного мистецтва, його інтонаційного сенсу та розмаїття, інтелектуального змісту, обмеженість сфери її застосування, в тому числі у навчальному процесі, відмови від серйозних взаємовпливів музичного мистецтва на вивчення історії, літератури, іноземних мов, обмеження асоціативного ряду. У навчальній діяльності школярів це відбивається на зниженні їх інтелектуально-творчої активності, можливості вільно оперувати мистецькими надбаннями.

Аналіз результатів діагностики засвідчив, що комунікативний компонент виявлено важливою складовою отримання музичної інформації підлітками. Комунікативний компонент проявився найзначніше та найбільше сприяв активності у вияві підлітками власних вподобань, здібностей, більш яскравому розкриттю набутих умінь та навичок.

У ході діагностичного етапу експерименту з'ясовано, що загальне ставлення батьків до музичних вподобань їх дітей можна назвати позитивним, але батьки не володіють інформацією про чинники впливу музики на вподобання підлітків, вирішальну роль для їх гідного музичного виховання й

розвитку. Натомість, необхідність проведення уроків музики в ЗОШ не викликають у них сумнів. Батьки відмічають позитивний вплив на загальну та музичну культуру учнів, подальший її прояв у творчій діяльності школярів, їх навчанні з різних предметів, загальну ерудицію. У цілому можна зауважити, що музичні вподобання мало відомі батькам підлітків, вони слабко орієнтуються в інтересах і мотивах залучення їх дітей до музично-творчого життя школи, а згодом і суспільного життя.

Цікавий та корисний результат одержано завдяки залученню до констатувального експерименту англійських школярів, які продемонстрували по багатьох позиціях схожі вподобання і творчу активність (попри відмінностям у концепції музичної освіти й виховання, що відрізняється соціальними вимірами). Ми можемо пояснити це тим, що за психологічними характеристиками та особливостями підліткового віку за всіма елементами компонентної структури: вікової мотивації, музично-афективного, інтелектуально-творчого, комунікативного та предметно-результативного, творчої активності англомовні респонденти виявили схожість цих вподобань. Тобто, на формування творчої активності підлітків формуючий вплив здійснює не національні пріоритети, а вікові психологічні особливості.

Методика формувального експерименту розрахована на застосування триетапного процесу, де застосовувались відповідні методи, провідним з яких вважаємо творчо-композиційний.

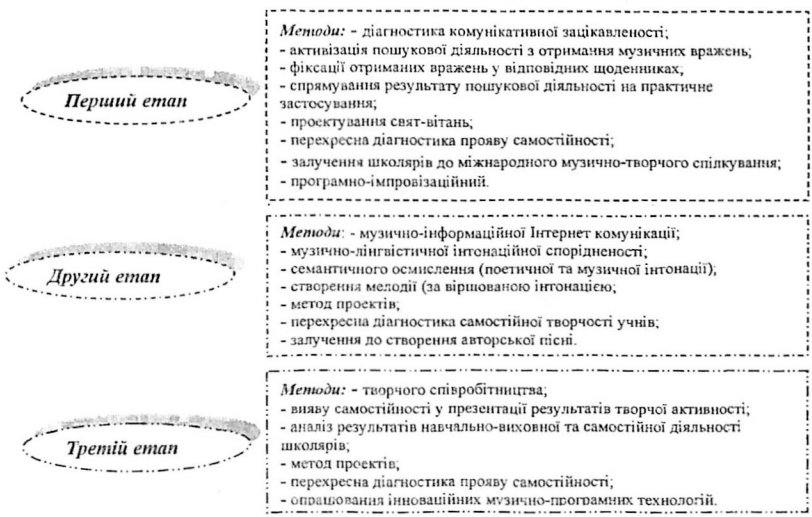

Рис. 2. Методичний комплекс поетапного формування творчої активності підлітків.

Всі проявлені та визначені характеристики компонентів структури розміщено по трьох рівнях їх якісного прояву. Для точного визначення міри сформованості творчої активності учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва та уможливлення перевірки якісних та кількісних показників щодо ефективності процесу творчого становлення школярів у експериментальній роботі, було визначено сутність якісних ознак компонентів творчої активності відповідно до кожного з означених рівнів. Ефективність сформованості творчої активності підлітків у процесі навчання музики була визначена у таких характерних особливостях відповідних рівнів.

На ***високому***, ***активно-креативному*** рівні, школярі 5-7 класів проявляли вмотивоване бажання щодо вивчення творів музичного мистецтва, наміри та спроб власної участі у музично-творчій діяльності, вправно виконували творчі завдання за різними методиками, запропонованими вчителем, жваво цікавились музичними творами різних жанрів, стилів композиторів різних країн; під час прослуховування музичних творів проявляли активний емоційно-чуттєвий відгук на різну музику, виявляючи зацікавлення до звучання окремих музичних інструментів, їх тембрів тощо, тобто проявляли широкий спектр уподобань та з інтересом вслуховувались у різноманітні зразки музичної культури.

Стосовно наявності ознак інтелектуально-творчого компоненту, учні проявляли великий обсяг знань з музичної культури різних народів, зацікавленість різними науковими відкриттями стосовно музики у різних виявах природи її звучання, композиторських знахідок, вони брали участь у творчих заходах, демонстрували тяжіння до творчості (створювали вірші, мелодії, демонстрували бажання та розпочинали навчання на музичних інструментах в межах музичного навчання у загальноосвітній школі, брали участь у шкільних драматичних гуртках тощо). Стосовно комунікативного компоненту, школярі із наполегливістю розказували однокласникам про свій досвід спілкування з музичною культурою, активно розшукували новий цікавий фактичний матеріал про фізичну природу музики, музичну творчість у різні історичні періоди, проявляли активність у колективній творчості, заохочуючи до відповідної діяльності своїх однолітків; із задоволенням і значною увагою слухали нову інформацію, надану вчителем та запропоновану їх друзями.

Демонструючи свої досягнення з продуктивно-результативного компоненту, учні 5-7 класів намагались презентувати власні результати творчості: показували свої пісні, мелодії, малюнки, фрагменти музичних газет, сценарії свят-вітань тощо, які вони створювали на високому рівні якості, старанно і дбайливо відтворюючи всі елементи своїх надбань.

На ***середньому – репродуктивному з елементами креативності*** рівні, школярі 5-7 класів проявляли вмотивоване бажання щодо вивчення музичного мистецтва, наміри та спроби власної участі у деяких формах музично-творчої діяльності, демонстрували вправність у виконанні більшості творчих завдань, запропонованих учителем, зі зацікавленням спостерігали за музично-творчою діяльністю своїх однолітків, були вмотивованими слухачами та глядачами їх здобутків, проявляли значний інтерес до музичних творів різних жанрів, стилів композиторів різних країн; під час прослуховування музичних творів вони

демонстрували жвавий емоційно-чуттєвий відгук на звучання різної музики, але не всіх її жанрів (більше це стосувалось пісні), виявляючи деяке зацікавлення до окремих музичних інструментів, тобто проявляли різні уподобання та інтерес до багатьох різноманітних зразків музичної культури.

Демонструючи ознаки інтелектуально-творчого компоненту, школярі проявляли значний обсяг знань з музичної культури, зацікавленість різними науковими відкриттями стосовно музики та проявів її звучання у природі, композиторських знахідок тощо, брали участь у деяких творчих заходах, демонстрували тяжіння до окремих видів творчості, вибірково (створювали вірші або мелодії, демонстрували інтерес до музичних інструментів в межах музичного навчання у загальноосвітній школі). Стосовно комунікативного компоненту, школярі ділились із однокласниками своїм досвідом спілкування з музикою, іноді долучались до винайдення цікавого матеріалу про музику, музичну історію, проявляли задоволення від колективної творчості, прослуховування нової інформації, що надавалась вчителем та їх друзями.

З продуктивно-результативного компоненту, учні 5-7 класів намагались презентувати окремі результати своєї творчості, показували власні пісні або окремі мелодії, малюнки для музичних газет, висловлювали пропозиції щодо сценаріїв свят-вітань тощо, які вони намагались створювати якісно, старанно, дбайливо відтворюючи елементи своїх надбань.

На ***низькому – активно-репродуктивному*** рівні, школярі 5-7 класів не завжди усвідомлювали мотиви своїх музичних вподобань, проявляли слабкий інтерес до музичних творів окремих жанрів, композиторських творів, під час прослуховування музики вони демонстрували не завжди адекватний емоційно-чуттєвий відгук на звучання різної музики, до того ж і не всіх її жанрів (більше це стосувалось знайомих пісень), не виявляючи зацікавлення та особливих уподобань і інтересу до зразків музичної культури.

Стосовно ознак інтелектуально-творчого компоненту, школярі проявляли деякі знання з музичної культури, не виявляли зацікавленості різними науковими відкриттями стосовно музики тощо; не завжди із зацікавленням брали участь у творчих заходах, демонструючи уміння в окремих видах творчості, проявляли активність у відтворенні віршів або мелодій, які створили інші учні, не демонстрували інтересу до уроків з музичного мистецтва у школі.

Стосовно комунікативного компоненту, то школярі подекуди ділились із однокласниками своїм досвідом спілкування з музикою, не долучались до винайдення цікавого матеріалу про музику, музичну творчість, але активно брали участь з іншими однокласниками у колективній творчості, із задоволенням слухали нові інформаційні повідомлення, що надавались вчителькою та винайдені їх друзями. Продуктивно-результативний компонент учнів 5-7 класів проявлявся у намаганні презентувати окремі результати своєї творчості, співати із іншими однолітками пісні, окремі мелодії або брали участь у ритмічних супроводах, не завжди могли описати словами або відворити у малюнках свої враження, а також взяти участь у створенні музичних газет, висловлюючи окремі ідеї тощо, до відтворення яких не докладали зусиль.

У результаті поетапного формування творчої активності підлітків у процесі навчання музики відбулись наступні зміни: відношення учнів середнього рівня сформованості творчої активності змінився із 37,3 % на початку формуючої дослідно-експериментальної роботи до 35,8% після її закінчення, високий рівень відповідно збільшився від 20,9 % до 40,3 %, а низький – зменшився від 41,8 % до 23,9 %. Перехід учнів з низького рівня сформованості творчої активності відбувався відразу на високий, що ми вважаємо позитивним результатом проведеної нами роботи. Отримані результати перевірено методами математичної статистики, узгоджено за критерієм кутового відхилення Р. Фішера (φ).

Статистичні критерії узгодження істинності даних за Р.Фішером (φ)

Критерії	Високий рівень		Низький рівень		Критерій φ (за Фішером)
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	
	кільк. учнів.	кільк. учнів	кільк учнів.	кільк. учнів	
1.Мотиваційно-віковий	20	32	22	17	1,707
2.Музично-афективний	12	24	19	15	1,912
3.Інтелектуально-творчий	10	30	16	7	3,529
4.Комунікативний	12	37	15	6	3,73
5.Продуктивно-результативний	11	37	8	5	2,561

Узагальнюючи результати експерименту, засвідчуємо, що впровадження в музичне навчання учнів 5-7 класів розробленої методики виявилося ефективним, а запропоновані педагогічні умови вплинули на підвищення рівня сформованості творчої активності підлітків.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми формування творчої активності підлітків, досягнуто поставлену мету, розв'язано намічені завдання, що дає підстави для наступних **висновків**:

1. На основі аналізу розробленості досліджуваної проблеми виявлено *сутність* поняття *«творча активність»* як найскладнішої діяльності людини, в якій кожний творчий пошук супроводжується відмовою від старих схем і алгоритмів, що і характеризує її як *творчу* особистість. Обгрунтовано фактори впливу на процес формування творчої активності підлітків: особливості підліткового віку, потреба школярів у самореалізації, існуючі у досвіді підлітків

спонукальні мотиви, інтелектуально-творчий потенціал, вмотивовану дієвість індивіда, потреба у самостійності та здатності до її продуктивної реалізації під позитивним педагогічним впливом, індивідуалізація отриманих результатів творчості та відповідні прояви поведінки (нестандартність прийомів діяльності, конструктивність власних особистісних перетворень і продуктів своєї творчої праці).

На основі теоретичного обґрунтування змісту творчої активності підлітків, виокремлених відповідних педагогічних парадигм, науково-теоретичних підходів, загальнонаукових та спеціальних принципів розроблено *структуру* творчої активності учнів 5-7- класів на уроках музичного мистецтва, яка складається з п'яти компонентів: *мотиваційно-вікового, комунікативного, музично-афективного, інтелектуально-творчого* і *предметно-результативного*.

2. З'ясовано, що у теорії психології підлітковий вік школярів безпосередньо впливає на процес їх учіння та формування відповідних якостей, навчальних дій. Основними психологічними та навчальними характеристиками підлітків, учнів 5-7 класів виявлено: активність, ініціативність, допитливість у пізнанні, потреба у колективній діяльності та спілкуванні та ін.

На підставі аналізу науково-теоретичних положень щодо сутності та змісту творчої активності підлітків надано власне трактування ***творчої активності учнів 5-7 класів*** як *вмотивованої потреби до активної самостійної когнітивно-емоційної діяльності школярів, спрямованої на зацікавлене відкриття нових об'єктів творчості за принципом пошукової домінанти з метою отримання індивідуально та соціально значущого результату.*

3. Для досягнення основної мети, формування творчої активності особистості підлітка, створено *теоретичну модель*, у якій для ефективного ходу експериментальної роботи запропоновано такі *педагогічні умови:* розширення спектру когнітивних процесів (застосування міжпредметних понять та категорій стосовно музичних смислів, підключення мисленнєвих процесів під час слухання не програмної музики, написання віршів, інших продуктів творчості тощо); розширення видів творчої діяльності (організація свят-вітань, театралізація урочистих подій тощо); створення ситуацій співробітництва суб'єктів творчої діяльності (обмін інформаційними ресурсами, відчутними образно-емоційними станами тощо); заохочення свободи вибору у створенні продуктів творчості (підтримка самостійних ініціативних рішень підлітків та їх практичного втілення).

Обґрунтовано та застосовано *загальнопедагогічні принципи*: людиновідповідності, культуровідповідності, нормовідповідності та *специфічні принципи* формування творчої активності підлітків: концентричності, індивідуалізації, колегіальності, співробітництва, активізації власної ініціативи, самостійної пошукової домінанти.

Визначені компоненти структури означеного феномену у процесі формування оцінювались за рахунок розроблених відповідних до них *критеріїв* та їх показників. Мотиваційно-віковий компонент оцінювався критерієм: *прояв*

*музично-творчої активності (*ступінь прояву лідерства у музичній діяльності; міра потреби розуміння музики); музично-афективний компонент оцінювався критерієм: *інтерес до музичної творчості* (особливості музичних вподобань; міра емоційно-чуттєвого відгуку на прослухану музику); інтелектуально-творчий компонент оцінювався критеріями: *включення інтелектуальної діяльності* (обсяг музичних знань) і *потреба у творенні нового* (міра новітності запропонованих рішень); комунікативний компонент оцінювався критеріями: *потреба у обміні знаннями* (міра участі у повідомленні іншим власних знаннєвих напрацювань, ступінь активності у винайденні нових фактів з музичної культури, міра здатності сприймати результати пошуку нового іншими) і *потреба у колективній творчій праці* (міра участі у колективній творчій праці); продуктивно-результативний компонент оцінювався критерієм: *наявність результату творчих дій* (міра активності у створенні нових продуктів творчості, якість результату творчої діяльності).

4. Розроблені критерії дозволили визначити стан сформованості творчої активності підлітків, забезпечити ективність її сформованості у процесі навчання музики та визначити характерні особливості відповідних рівнів: *активно-репродуктивного, репродуктивного з елементами креативності, активно-креативного*.

Розроблений методичний інструментарій сприяв результативності застосування методики, яка впроваджувалась *поетапно* завдяки провідному творчо-композиційному методу та **методам**: діагностика комунікативної зацікавленості; активізація пошукової діяльності з отримання музичних вражень; фіксації отриманих вражень у відповідних щоденниках; спрямування результату пошукової діяльності на практичне застосування; проектування свят-вітань; перехресна діагностика прояву самостійності; залучення школярів до міжнародного музично-творчого спілкування; програмно-імпровізаційний (*перший етап*); музично-інформаційної Інтернет комунікації; музично-лінгвістичної інтонаційної спорідненості; семантичного осмислення (поетичної та музичної інтонації); створення мелодії (за віршованою інтонацією; графічно-колористичний; метод проектів; перехресна діагностика самостійної творчості учнів; залучення до створення авторської пісні (*другий етап*); творчого співробітництва; вияву самостійності у презентації результатів творчої активності; аналіз результатів навчально-виховної та самостійної діяльності школярів; метод проектів; перехресна діагностика прояву самостійності; опрацювання інноваційних музично-програмних технологій (*третій етап*).

5. Узагальнюючи результати експерименту, засвідчимо, що впровадження в музичне навчання учнів 5-7 класів розробленої методики виявилося ефективним, а запропоновані педагогічні умови вплинули на підвищення рівня сформованості творчої активності підлітків, що призвело до значних якісних змін у розкритті творчого потенціалу та створенні підлітками оригінальних продуктів творчої активності на уроках музичного мистецтва.

Проведене дослідження не вичерпало всіх дотичних проблем. Подальшого розвитку можуть дістати визначення формування творчої активності підлітків різних освітніх систем на міжнародному рівні.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях:

1. Латишева Т.В. Специфіка педагогіки співробітництва в процесі міжпредметної навчальної взаємодії в роботі з учнями технічних ліцеїв учителя музичного мистецтва / Т.В. Латишева // Наукові записки. – Вип. 133. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 352 с. – С. 291 – 296.
2. Латишева Т.В. Категорія «Музично-естетичний досвід» у контексті нвчання учнів технічних ліцеїв /Т.В. Латишева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. *Серія 14.* Теорія і методика мистецької освіти. – Вип. 15 (20).– Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 233 с. – С. 21 – 25.
3. Латишева Т.В. Результати впровадження організаційно-методичної системи формування творчої активності підлітків на уроках музичного мистецтва /Т.В. Латишева // Науковий часопис Національного педагогического університету імені М.П. Драгоманова. *Серія 14.* Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 16 (21). Частина 2. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. - 253 с. – С. 153 – 156.
4. Латишева Т.В. Метод семантичного осмислення підлітками поетичної та музичної інтонації на уроках літератури й музики /Т.В. Латишева // Педагогічні науки: теорія історія, інноваційні технології /[голов. ред. А.А. Сбруєва].– Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2013.– № 8 (34). – 416 с.– С.125 – 132.
5. Латишева Т.В. Науково-теоретична сутність активності особистості у структурі формування творчої самоактуалізації /Т.В. Латишева // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського : збірник наукових праць. № 9-10. – Одеса: ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2014. – 232 с. – С.126 – 131.
6. Латишева Т.В. Интеллектуально-творческий потенциал как научно-практическая категорія в теории музикально-педагогической деятельности / Т.В. Латишева // Педагогика и современность: научн.-пед. журнал. – № 4. – М.-Таганрог, 2013. – 140 с. – С. 23 – 27.
7. Латишева Т.В. Music in English: навчальний посібник для студентів музично-освітніх закладів /Т.В. Латишева, Н.В. Шаповалова. – Київ: КМЦ «Поезія», 2013 р. – 144 с.

Матеріали конференцій та участь у конференціях

8. Латишева Т.В. Музично-естетичний досвід у змісті навчальної діяльності учнів середніх класів технічних ліцеїв / Т.В. Латишева // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XI Міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П. Рудницької /[голов. ред. І.А. Зязюн]. Вип. 5 (9). – Чернівці: Зелена Буковина, 2014. – 398 с. – С. 327 – 329.
9. Латишева Т.В. Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: інтеркультурний вимір: програма III Міжнар. наук. конф. «Теоретичні та

методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції», м. Суми,1-3 жовтня 2013 року. – Суми, 2013. – 228 с. – С.94 – 95.
10.Латишева Т.В. Навчально-виховний потенціал педагогіки співробітництва у музичному становленні учнів підліткового віку технічних ліцеїв / Т.В. Латишева // Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мелітополь 24-25 жовтня 2013 р.) / Відповід. ред. Н.А. Сегеда. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2013. – 135 с. – С.57– 58.
11.Латишева Т.В. Імпровізація в контексті музичного навчання школярів /Т.В. Латишева // Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики: тези за матеріалами Всеукраїнської науково-методичної конференції-семінару 27-28 лютого 2014 року /Відповід. за випуск Н.П. Гуральник. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 164 с. – С. 113 – 115.
12.Латишева Т.В. Навчально-виховний потенціал педагогіки співробітництва у музичному становленні учнів технічних ліцеїв підліткового віку / Т.В. Латишева // Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи: програма Міжнар. науково-практ. конференції 24-25 жовтня 2013 року, м. Мелітополь.
13.Латишева Т.В. Метод семантичного осмислення підлітками поетичної та музичної інтонацій на уроках літератури та музики /Т.В. Латишева // Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції: інтеркультурний вимір: програма III Міжнар. наук. конф. (1-3 жовтня 2013 року), м. Суми. 2013.
14.Латишева Т.В. Музично-естетичний досвід як компонент навчальної діяльності учнів середніх класів технічних ліцеїв /Т.В. Латишева // Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії: програма XI Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П. Рудницької (4-5 грудня 2013 року), м. Київ, 2013.
15. Латишева Т.В. Інтелектуально-емоційний досвід учнів середніх класів технічних ліцеїв як предмет психолого-педагогічного дослідження / Т.В. Латишева // Музична культура й освіта Буковини у європейському вимірі (до 80-річчя від дня народження засновника кафедри музики, народного артиста України, професора Андрія Кушніренка): програма Міжнар. наук.-практ. конф.21-22 листопада 2013 року, м. Чернівці, 2013.
16.Латишева Т.В. Імпровізація в контексті музичного навчання школярів / Т.В. Латишева // Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики: програма Всеукраїнської науково-методичної конференції-семінару 27-28 лютого 2014 року, м. Київ, 2014.
17.Латишева Т.В. Використання школярами інтонаційної спорідненості поезії та музики у створенні власних музичних композицій школярів / Т.В. Латишева // Мистецька освіта у вимірах сучасності: програма Міжнародної науково-методичної конференції 15-17 травня 2014 року, м. Київ, 2014.
18.Латишева Т.В. Практика активізації творчої діяльності підлітків на уроках музики Рудницькі читання / Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії:

XII міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О.П. Рудницької. 3-4 грудня 2014 р., м. Київ, 2014.

АНОТАЦІЇ

Латишева Т.В. Формування творчої активності учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2015.

У дисертації досліджується проблема формування творчої активності учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва. Здійснено теоретико-методологічний аналіз літератури з визначеної проблеми; розкрито сутність творчої активності учнів 5-7 класів з урахуванням психологічних особливостей підлітків та конкретизовано поняття «творча активність»; визначено наукові підходи, педагогічні парадигми, принципи, впливові фактори, які обумовили виокремлення структурних компонентів (мотиваційно-вікового, музично-афективного, комунікативного, інтелектуально-творчого і предметно-результативного) та педагогічних умов.

Науково обґрунтовані розроблені критерії з їх показниками, рівні сформованості творчої активності учнів 5-7- класів на уроках музичного мистецтва. Визначено та застосовано методичний комплекс відповідно до змісту поетапної методики формування творчої активності школярів. Експериментально перевірено ефективність запропонованої методики та доцільність її реалізації у практичній навчальній діяльності.

Ключові слова: творча активність, психологічні особливості підліткового віку, музичне навчання, спеціальна методика.

Латышева Т.В. Формирование творческой активности учеников 5-7 классов на уроках музыкального искусства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2015.

В диссертации исследуется проблема формирования творческой активности учеников 5-7 классов на уроках музыкального искусства.

Актуальность проблемы обусловлена современными задачами, поставленнями перед средним звеном образования, которые проявляются в необходимости формирования у школьников общей эрудированности, соответствующей требованиям мировых стандартов, воспитания творческой культурной личности. Этим обусловлено отношение к музыкальному искусству, как сфере деятельности, способной творчески воздействовать на личность школьника, раскрыть его интеллектуально-творческий потенциал, факторы активизации позитивной мотивации школьников к проявлению творческой самостоятельности.

Осуществлен теоретико-методический анализ литературы по изучаемой проблеме; раскрыта сущность творческой активности учеников 5-7 классов с учетом психологических особенностей подросткового возраста, конкретизовано понятие «творческая активность»; определены научные подходы, педагогическме парадигми, принципи, факторы, эффективно воздействующие на активизацию творческих способностей учеников, которые обусловили выявление структурных компонентов (мотивационно-возрастного, коммуникативного, музыкально-аффективного, интеллектуально-творческого и предметно-результативного), выделенных педагогических условий: использование межпредметных категорий относительно музыкальных смислов (активизация когнитивных процессов во время слушания непрограммной музыки); расширение видов творческой деятельности; создание ситуаций сотрудничества суб'ектов творческой деятельности; поощрения свободы выбора в создании продуктов творчества и самостоятельных инициативных решений подростков.

Научно обоснованы разработанные критерии (проявление музыкально-творческой активности, интерес к музыкальному творчеству, потребность в создании нового и обмене знаниями, потребность в коллективной творческой работе, наличие результатов творчества) с их показателями, уровни сформированности творческой активности учеников 5-7- классов на уроках музыкального искусства (активно-репродуктивный, репродуктивный с элементами креативности, активно-креативный). Определен методический комплекс, соответствующий содержанию поэтапной методики формирования творческой активности школьников. Экспериментальным путем проверена эффективность предложенной методики и целесообразность ее реализации в практической учебной деятельности.

Ключевые слова: творческая активность, психологические особенности подросткового возраста, музыкальное обучение, специальная методика.

Latysheva T.V. Formation of Creative Activity of Pupils of the 5-7th Classes at Lessons of Music. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 - theory and methods of musical training. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2015.

The thesis examines a problem of formation of creative activity of pupils of the 5-7th classes at lessons of music. Done theoretical and methodological analysis of the literature on a particular problem; revealed the essence of creative activity of pupils of 5-7th classes based on psychological characteristics of adolescents and specified the concept of "creative activity"; defined scientific approaches, pedagogical paradigms, principles, influential factors that caused the separation of structural components (motivational age, communicative, musical and emotional, intellectual, creative, detail-effective) and pedagogical conditions.

Scientifically proved developed criteria and their indices are equal to formed creative activity of pupils of the 5-7th classes at lessons of music. Defined the methodical complex in conformity to the content of every stage of formation of

creative activity among pupils. Experimentally verified the effectiveness of the proposed method and practicability of its implementation in practical educational activities.

Key words: creative activity, psychological characteristics of adolescence, musical training, method.

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова
100300782

Підписано до друку 08.03.2015 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 пр. Зам. № 142
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.